

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНО-КРЕДИТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

©2023 СТОРОНЯНСЬКА І. З., БЕНОВСЬКА Л. Я.

УДК 336.531.2:338.1
JEL: E20; G24; O18; R10

Сторонянська І. З., Беновська Л. Я. Особливості інвестиційно-кредитного забезпечення розвитку регіонів в умовах війни

В умовах війни економічний розвиток регіонів здійснюється під впливом ризиків, а інвестиційно-кредитна діяльність виявилась найбільш чутливою до загроз. Вирішальним фактором розвитку регіонів став безпековий, тобто залежність від просторового розміщення регіону. За таких умов посилюється невизначеність щодо майбутнього, яка змінює поведінку суб'єктів економіки та посилює її ірраціональність. Метою статті є виявлення особливостей і ризиків інвестиційно-кредитного забезпечення розвитку регіонів в умовах війни. У результаті дослідження було виявлено негативний вплив війни: на інвестиційну діяльність суб'єктів господарювання, здатність бізнесу регіонів, що напряму не втягнуті у воєнний конфлікт, до швидкого відновлення, що відобразилось у зростанні кредитів, депозитів корпоративного сектора західних і центральних регіонів; на довіру населення до банківської системи, що проявилась у зростанні банківських депозитів населення. В умовах війни зросла роль держави в забезпеченні та стимулюванні кредитно-інвестиційного розвитку регіонів, що проявилось у стрімкому зростанні в усіх регіонах виданих кредитів за державною програмою «Доступні кредити 5–7–9», введенні кредитних канікул для вирішення проблеми непрацюючих кредитів та іншому. З'ясовано низку ризиків та викликів для банківської системи в умовах війни, серед яких такі: через тимчасову окупацію території різко зросла частка непрацюючих кредитів; поведінка інвестора стала поміркованою, що проявилось у різкому зниженні інвестиційних кредитів; зросла необхідність забезпечення доступності банку в диджиталізованому просторі; підвищились вимоги до забезпечення швидкого реагування на події, що відбуваються, надання нових видів послуг та інше. Зроблено висновок про те, що стійкість економічної системи залежить насамперед від того, що робиться до кризи, а не під час чи після неї.

Ключові слова: кредитно-інвестиційна діяльність, регіони, війна, інвестиції, кредити, державна підтримка.

Рис.: 3. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 12.

Сторонянська Ірина Зеновівна – доктор економічних наук, професор, заступник директора Інституту регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України (вул. Козельницька, 4, Львів, 79026, Україна)

E-mail: istoron@i.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0237-1409>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/P-1353-2018>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=56781533100>

Беновська Лілія Ярославівна – кандидат економічних наук, старший дослідник, старший науковий співробітник відділу регіональної фінансової політики, Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України (вул. Козельницька, 4, Львів, 79026, Україна)

E-mail: lbenovska11@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6987-5724>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=57193564401>

UDC 336.531.2:338.1

JEL: E20; G24; O18; R10

Storonyanska I. Z., Benovska L. Ya. The Peculiarities of Investment and Credit Provision of the Development of Regions in Wartime Conditions

During wartime, the economic development of the regions is influenced by risks, investment and credit activities turned out to be the most sensitive to threats. The decisive factor in the development of regions has become the security factor, that is, dependence on the spatial location of the region. In such circumstances, uncertainty about the future increases, which changes the behavior of economic actors and increases irrationality of the economy as such. The article is aimed at identifying the peculiarities and risks of investment and credit provision of the development of regions in wartime conditions. The study revealed the negative impact of the war: on the investment activity of business entities, the ability of businesses in regions that were not directly involved in the military conflict to recover quickly, which was reflected in the growth of loans, deposits of the corporate sector of the Western and Central regions; on public confidence in the banking system, which was manifested in the growth of bank deposits of the population. In the wartime circumstances, the role of the State in ensuring and stimulating credit and investment development of the regions increased, which was manifested in the rapid growth in all regions of loans issued under the government program «Affordable Loans 5-7-9», the introduction of loan repayment holidays to solve the problem of non-performing loans and others. A number of risks and challenges for the banking system during wartime is identified, among which are the following: because of the temporary occupation of the territory, the share of non-performing loans has sharply increased; investor's conduct became more moderate, which was manifested in a sharp decline in investment loans; the need to ensure the availability of the bank in the digitalized space has increased; the requirements for ensuring a quick response to current events, the provision of new types of services, etc. have increased. It is concluded that the stability of the economic system depends primarily on what is done before the crisis, and not during crisis or thereafter.

Keywords: credit and investment activity, regions, war, investments, loans, the State support.

Fig.: 3. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 12.

Storonyanska Iryna Z. – D. Sc (Economics), Professor, Deputy Director of the Institute of Regional Research named after M. I. Dolishnyi of the NAS of Ukraine (4 Kozelnytska Str., Lviv, 79026, Ukraine)

E-mail: istoron@i.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0237-1409>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/P-1353-2018>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=56781533100>

Вплив наслідків війни з росією наклав свій негативний відбиток на всі економічні процеси в країні та створив низку додаткових специфічних небезпек і ризиків для повноцінного функціонування суб'єктів економіки. Війна показала сильні та слабкі сторони вітчизняної економіки та здатність економічної системи протистояти ризикам. Інвестиційно-кредитна діяльність виявилась найбільш чутливою до загроз і ризиків. У просторовому розвитку вирішальним фактором став безпековий і залежність регіону від його розміщення стосовно зони бойових дій, а отже, і ступеня «втягнення» у військовий конфлікт. За критерієм безпечності регіони можна розділити на три основні групи: регіони, де ведуться бойові дії чи частина території яких є окупована; західні, найбільш безпечні регіони; центральні регіони та сусідні з тими, де ведуться бойові дії. Іншим важливим фактором, що має сильний вплив на інвестиційно-кредитну діяльність та економічний розвиток регіонів в умовах війни, є невизначеність щодо майбутнього, яка змінює інвестиційну поведінку суб'єктів економіки та посилює її ірраціональність.

Проблеми інвестиційної привабливості регіонів досліджували Є. М. Гелеверя, Ю. І. Сергієнко, А. І. Даниленко, Ю. В. Єльнікова [1–3]; поведінкові аспекти інвестиційної діяльності – Т. О. Кізіма [4], Г. В. Возняк, Л. Я. Бенівська [9]; питання банківського кредитування та публічних інвестицій – Б. М. Данилишин, Є. В. Степанук [5]. Публікації останніх років присвячені аналізу впливу війни на інвестиційний розвиток – О. О. Любич, А. О. Дробязко, О. С. Борщук [6]. Проте розвиток регіонів в умовах війни, у тому числі кредитно-інвестиційне забезпечення розвитку з урахуванням ступеня «втягнення» регіонів у військовий конфлікт, посилення ірраціональності інвестиційної поведінки суб'єктів економіки, потребує поглиблених досліджень.

Метою статті є виявлення особливостей і ризиків інвестиційно-кредитного забезпечення розвитку регіонів в умовах війни.

За цих умов загострилися соціально-економічні проблеми розвитку регіонів та їх залежність від просторового розміщення. Підприємства реального сектора економіки зіштовхнулися з проблемами перерваних ланцюгів постачання, нестачею обігових коштів,

Дослідження виконано в межах проекту НФДУ «Фінансові детермінанти забезпечення економічного зростання регіонів і територіальних громад на засадах поведінкової економіки» (реєстраційний номер 2020.02/0215).

потребами фінансових ресурсів на релокацію бізнесу, придбання генераторів та іншими. Це стало викликом для банківської системи країни та її спроможності фінансувати потреби реального сектора економіки.

Як і в попередні фінансові кризи, спостерігається зниження інвестиційно-кредитної активності, що негативно відображається на розвитку реального сектора економіки. Проте чи зіткнулася банківська система із системним ризиком, таким, за якого фінансова нестабільність стає настільки масштабною, що перешкоджає функціонуванню фінансової системи, економічному зростанню та добробуту? Дослідження показують, що банківська система України в умовах війни виявилась стійкішою порівняно з попередніми фінансовими кризами 2008 р. і 2014 р. [7; 8]. Підтвердженням цього є наполовину нижчий рівень інфляції порівняно з кризовим 2014 р., попри сильніше падіння ВВП і рівень паніки в населення (*рис. 1*). Важливим кроком стримування інфляції стали дії НБУ, який різко підвищив облікову ставку на 15 процентних пунктів – до 25, що позитивно вплинуло на припинення «доларизації економіки». Завдяки зростанню облікової ставки НБУ вирости відсоткові ставки за гривневими депозитами, що зробили їх привабливішими. Іншою причиною стабільності банківської системи стало її реформування напередодні з виведенням з ринку слабких банків.

Негативною стороною підвищення облікової ставки НБУ для розвитку реального сектора економіки та інвестиційної діяльності стало зростання вартості кредитних ресурсів. Підприємствам, які через війну мають фінансові проблеми, у тому числі обмаль обігових коштів, стало складніше брати кредити для відбудови чи розвитку.

Проведений аналіз забезпечення кредитно-інвестиційної розвитку регіонів, з урахуванням їх просторового розміщення стосовно ступеня «втягнення» у військовий конфлікт, дозволив виявити такі особливості (*табл. 1*):

1. Війна негативно вплинула на активність бізнесу, що призвело до падіння попиту бізнесу на кредити, а банки, своєю чергою, уникаючи ризиків, посламили стандарти кредитування для бізнесу. Попри негативну динаміку кредитів банків України під час війни, в західних регіонах спостерігався позитивний приріст кредитів (+4,1%). А отже, бізнес, який відносно захищений, швидко адаптувався до нових умов (*рис. 2*).

2. Незалежно від типу регіонів війна негативно вплинула на обсяги споживчого кредитування до-

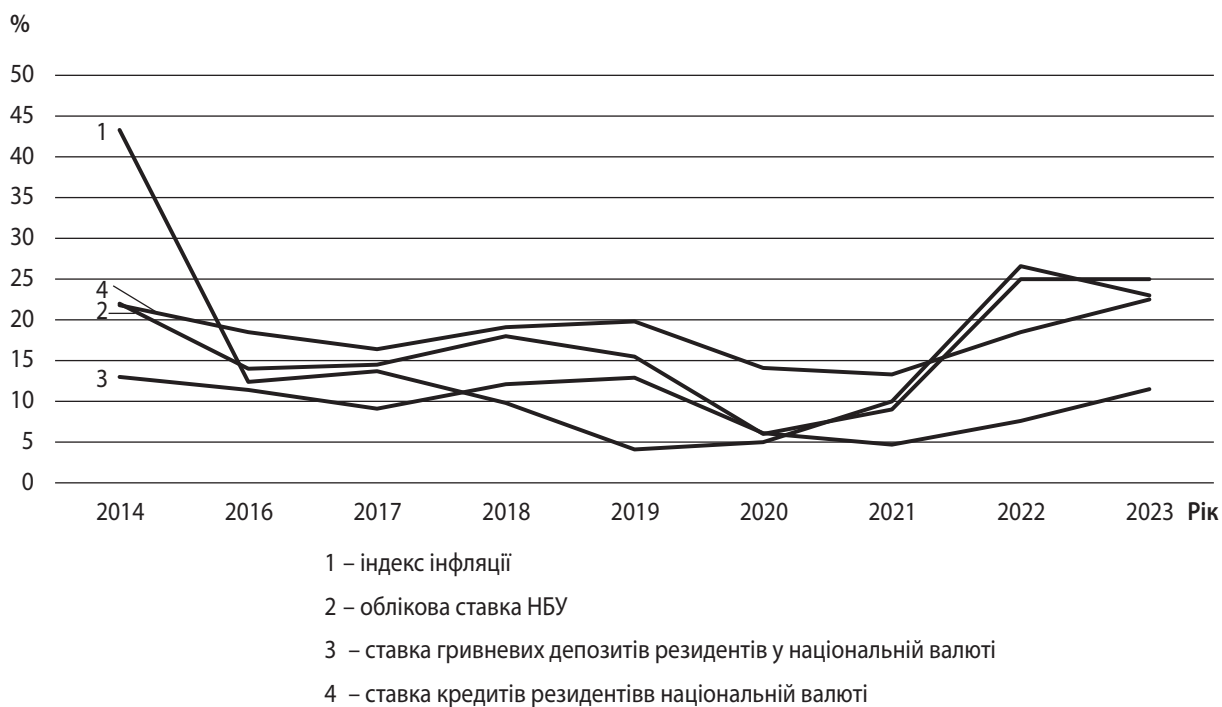

Рис. 1. Динаміка, облікової ставки НБУ, індексу інфляції та процентних ставок кредитів, депозитів банків, 2014–2023 рр.

Джерело: сформовано за Статистику фінансового сектора / НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial>

Таблиця 1

Регіональні особливості кредитно-інвестиційної діяльності банків

Регіон	Обсяг кредитів, лютий 2023 р., млн грн	Приріст кредитів, лютий 2022 р. до лютого 2023 р., %	Приріст кредитів домогосподарств, лютий 2022 р. до лютого 2023 р., %	Приріст депозитів корпоративного сектора, лютий 2022 р. до лютого 2023 р., %	Приріст депозитів домогосподарств, лютий 2022 р. до лютого 2023 р., %	Приріст кредитів програми «Доступні кредити 5-7-9», %
Регіони, де ведуться бойові дії чи частина території окупована	106 368	-17,4	-14,1	-11,7	14,0	146,35
Західні, найбільш безпечні регіони	101 982	4,1	-15,7	41,5	28,7	221,13
Центральні регіони або сусідні з ними, де ведуться бойові дії	762 536	-0,5	-17,0	31,3	31,1	234,53

Джерело: складено за Статистику фінансового сектора / НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial>

могосподарств (негативний приріст від -14,1% до -17,0%). Притому найбільше падіння характерне для центральних регіонів. Споживче кредитування характеризується негативною динамікою насамперед через припинення іпотечного кредитування, зниження платоспроможності населення, переоцінку цінностей і зниження потреб населення через війну.

3. Відбулося зростання частки непрацюючих кредитів. Для вирішення ситуації на державному рівні було запропоновано «кредитні канікули», суть яких

полягає в такому: протягом воєнного стану та 30 днів після його завершення позичальник у разі прострочення звільняється від штрафу. Це вимушений крок, проте він стимулює прокрастинацію позичальника, психологічний стан, що означає схильність людини відкладати неприємні завдання на потім. «Кредитні канікули» заморожують проблему непрацюючих кредитів та несуть значний ризик у майбутньому, адже через 30 днів після скасування воєнного стану виникне проблема для позичальників – в один момент по-

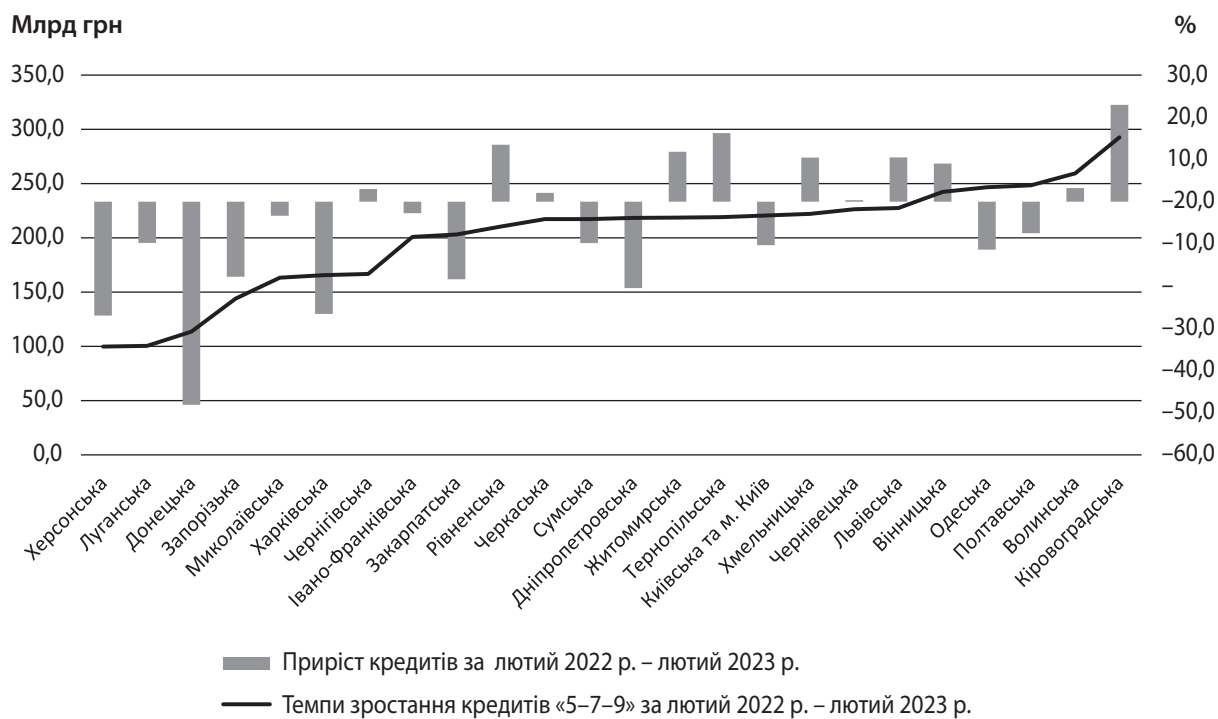

Рис. 2. Приріст кредитів банків у перший рік війни, %

Джерело: сформовано за Статистикою фінансового сектора / НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial>

гашення всіх прострочених сум за кредитами та відсотками, які накопичилися за період воєнного стану.

4. Зросла роль держави як основного кредитора реального сектора економіки. Ця тенденція відображається у прирості кредитів за державною програмою «Доступні кредити 5–7–9», що відбувся в усіх регіонах, (найбільше в центральних) на фоні зниження інших видів кредитів.

5. Приріст депозитів корпоративного сектора був негативний для регіонів, де велись бойові дії, – через стагнацію, зупинку бізнесу; та позитивним для решти регіонів. Для всіх регіонів характерним став приріст депозитів населення. А отже, в умовах повної невизначеності через війну населення вкладало вільні кошти в банки, оскільки вважало їх більш надійним місцем, ніж власний дім, що міг піддатись ракетним обстрілам, чи під впливом потенційної загрози втратити кошти під час евакуації.

6. Стійкість банківської системи під час війни виявилась вищою, ніж у попередні фінансові кризи, що стало наслідком реформування банківської системи напередодні, виведенням з ринку слабких банків [9; 10]. А отже, можна зробити висновок про те, що стійкість економічної системи більшою мірою залежить від того, що робиться до кризи, а не під час чи після неї.

Таким чином, попри війну, залучившись підтримкою держави, банки кредитували бізнес. Половина працюючих гривневих кредитів бізнесу (понад 200 млрд грн) були пільгові кредити Державної програми «Доступні кредити 5–7–9». Це дозволяє зробити ви-

сновок про те, що за стабільністю кредитування бізнесу стоїть державна підтримка. Під час війни зросла роль державних банків, які виступили основними кредиторами малого та середнього бізнесу.

Кредити за державною програмою «Доступні кредити 5–7–9» мали стимулюючий вплив, адже у 2022 р. діяли пільгові ставки в 0% та 3%. Це сприяло приросту кредитів навіть у тих регіонах, де ведуться бойові дії чи частина території є окупованою, – темп зростання 146,3%. Число 0 має особливий вплив на поведінку людини, що спонукає її використовувати вигоду для себе. Цей вплив не був нівельований навіть війною.

Більше половини (53%) обсягу виданих кредитів за державною програмою «Доступні кредити 5–7–9» у лютому 2023 р. були у сфері сільського господарства, 24% – торгівлі, 14% – промисловості, й лише 2% – у сфері будівництва. Особливістю «аграрних» кредитів малого та середнього бізнесу є їх сезонність, що ускладнює роботу банківських установ.

Під час війни змінилися напрямки, за якими видавалися кредити, – зменшилася частка інвестиційних кредитів. Якщо до війни вона становила 11,2%, то під час війни знизилась до 0,1%. У воєнний час у пріоритеті стали кредити на підтримку посівної, антивоєнний (рис. 3).

Зауважимо, що до війни на найбільшу суму підписано антикризових кредитів (протиковідних), а після війни – антивоєнних. Ці типи кредитів надавали новим позичальникам як обігові, та вони вико-

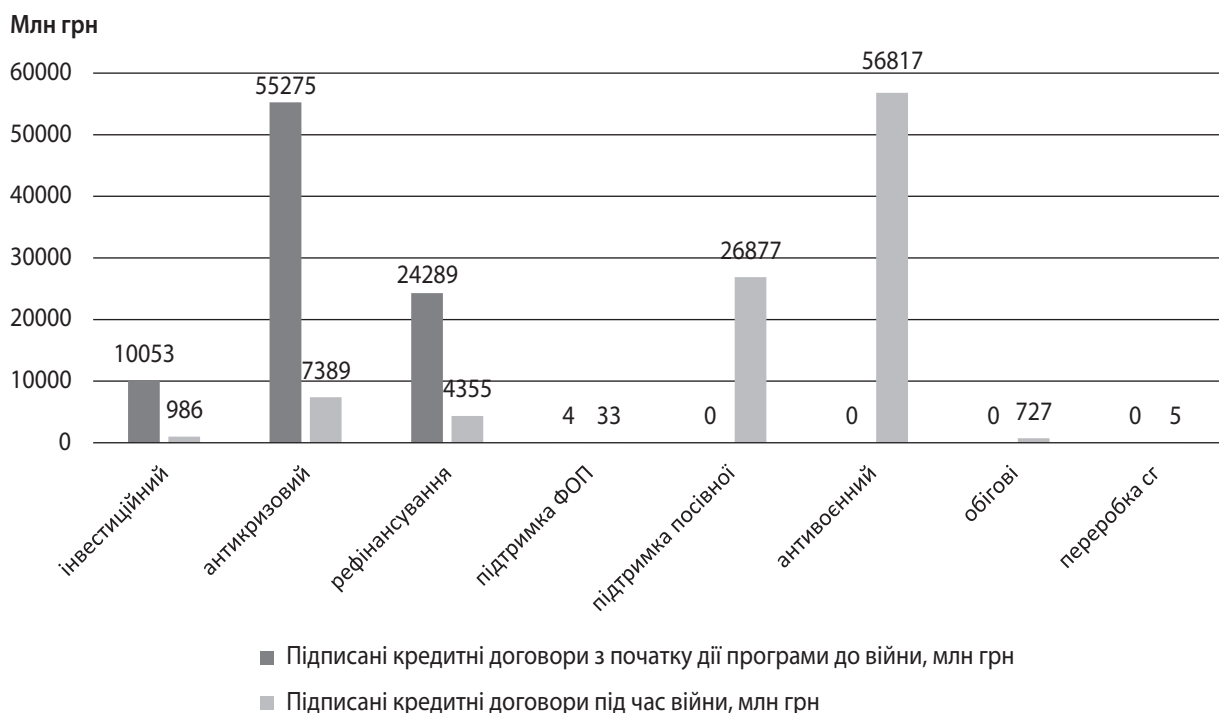

Рис. 3. Напрямки виданих кредитів за державною програмою «Доступні кредити 5–7–9» до та під час війни, 2022 р.
 Джерело: сформовано за даними [11].

нували роль перекредитування клієнтів. Такий підхід допомагав банкам і зменшував тиск на клієнтів, але не мав впливу на економічне зростання, збільшення ВВП.

З метою скорочення державних видатків у березні 2023 р. Кабміном було прийнято Постанову № 229 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва», в якій уряд по суті оптимізував державні програми «Доступні кредити 5–7–9%» та «Доступний фінансовий лізинг 5–7–9%», адже було скасовано компенсаційні ставки за кредитами на рівні 0–3% річних і введено мінімальну ставку для бізнесу на рівні 5%, максимальну – на рівні 9%. Таке рішення дозволило оптимізувати витрати держбюджету на фінансування зазначених програм відповідно до викликів часу, але негативно відобразилося на економічному розвитку.

Кредитування банками реального сектора економіки в умовах війни пов'язано з *низкою ризиків і викликів*, серед яких доцільно виділити такі:

- 1) зросла частка «непрацюючих» кредитів за рахунок окупованих територій і тих де ведуться бойові дії. Проте їх поточний рівень менший за максимум у 56%, що спостерігався впродовж минулої банківської кризи у 2014–2015 рр. [12];
- 2) виникла необхідність зростання доступності банку в диджиталізованому просторі через переміщення населення, бізнесу між регіона-

ми та за межі країни. Зросла частка диджиталізованих банківських послуг, які надаються онлайн. Через окупацію територій, релокацію підприємств банки змушені були підписувати договори, кредитні угоди в онлайн-режимі, відкривати онлайн рахунки ФОП. Можливість банківського кредитування забезпечена ефективною роботою порталу «Дія», що здійснює ідентифікацію особи;

- 3) збільшилась необхідність швидкого реагування. Для прикладу – під час посівної банки зіткнулися з величезними чергами аграріїв, які брали кредити під державні гарантії, що сприяло скороченню терміну, за яким видавалось рішення, до 5 днів;
- 4) видавались кредити за програмою «Доступні кредити» під нові види товарів, попит на які зріс через воєнні дії – генератори, старлінки. Однак підприємство не могло взяти такий кредит, якщо воно впродовж останніх двох років було неприбутковим чи якщо його власником є іноземець;
- 5) нові кредити на інвестиційні проекти українські банки майже не видають. Цей тренд сформувався ще в попередні роки, але повномасштабна війна значно посилила його. Поведінка інвестора стала поміркованішою – так званий ефект визначеності, тобто надання переваги меншому за обсягом, але більш гарантованому доходу.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи вищесказане, доходимо висновку, що банківська система зуміла перелаштуватися до нових умов, ставши більш мобільною та диджиталізованою, проте кредитування розвитку бізнесу базувалося на державній підтримці, а частка інвестиційних кредитів звелася до мінімуму.

Попри значне зниження обсягу виданих кредитів, банки продовжували накопичувати депозитні ресурси корпоративного сектора та населення. Як наслідок, у банківському секторі нагромаджуються фінансові ресурси (через зростання депозитів), які не використовуються в реальному секторі економіки (не видаються інвестиційні кредити). Відсутність повноцінного обігу грошової маси не дозволяє генерувати нову додану вартість та податки бюджетів усіх рівнів.

Кредитно-інвестиційна активність на регіональному рівні залежить від просторового розміщення регіону, його розташування стосовно зони бойових дій, а отже, і ступеня «втягнення» у воєнний конфлікт. У західних регіонах відбувався приріст депозитів корпоративного сектора та кредитів, що свідчить про швидку адаптацію бізнесу в безпечних регіонах до роботи в умовах воєнного стану.

В умовах війни підприємства відмовляються від нових інвестицій, а вільні кошти схильні зберігати в депозитах корпоративного сектора, чим пояснюється їх приріст у західних і центральних регіонах. Населення під впливом ризику втрати фінансових ресурсів через війну змінило підходи до управління власними фінансовими ресурсами – посилюється контроль власних витрат з метою економії бюджету. Загроза втрати готівкових коштів через війну та довіра до банківської системи сприяли заощаджувальній поведінці та зростанню депозитів населення. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Гелеверя Є. М., Сергієнко Ю. І. Інвестиційна привабливість регіонів як основа сталого розвитку країни. *Бізнес Інформ*. 2020. № 4. С. 111–117. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-4-111-117>
2. Даниленко А. І. Особливості інвестиційної політики в реальному секторі економіки України. *Фінанси України*. 2021. № 4. С. 24–47. DOI: <https://doi.org/10.33763/fnukr2021.04.024>
3. Єльнікова Ю. В. Рейтингування регіонів України за рівнем привабливості для відповідальних інвестицій. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 17. С. 63–68. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2020.17-18.63>
4. Кізима Т. О. Поведінкові фінанси як новий напрям досліджень сучасної фінансової науки. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2013. Вип. 9. Т. 2. С. 175–179.
5. Данилишин Б., Степанюк Є. Необхідні кроки для розвитку економіки та банківського сектору України в період коронакризи та після її завершення. *Економіка України*. 2021. № 1. С. 40–53. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2021.01.040>

6. Любіч О. О., Дробязко А. О., Борщук О. С. Державні банки України як фактор забезпечення стабільності грошового обігу в умовах воєнного стану. *Фінанси України*. 2023. № 1. С. 65–84. DOI: <https://doi.org/10.33763/fnukr2023.01.065>
7. Сторонянська І. З., Бенювська Л. Я. Кредитно-інвестиційні чинники економічного зростання регіонів України в умовах фінансово-економічної турбулентності. *Фінанси України*. 2021. № 8. С. 81–99. DOI: <https://doi.org/10.33763/fnukr2021.08.081>
8. Сторонянська І. З., Бенювська Л. Я. Просторові асиметрії економічного розвитку в умовах адміністративно-фінансової децентралізації. *Економіка України*. 2018. № 2. С. 50–64. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2018.02.050>
9. Возняк Г. В., Бенювська Л. Я. Обґрунтування поведінкових закономірностей прийняття рішень суб'єктами фінансово-економічних відносин на регіональному рівні. *Регіональна економіка*. 2021. № 1. С. 72–80. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2021-1-8>
10. Територіальний розвиток та регіональна політика в Україні : наукова доповідь / наук. ред. В. С. Кравців ; ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Добишнього НАН України». Львів, 2015. 246 с. URL: http://ird.gov.ua/publications/melr2015_nd02.pdf
11. Інформація про результати державної програми «Доступні кредити 5–7–9» / Фонд розвитку підприємництва. URL: <https://bdf.gov.ua/publicna-informatsiia-informatsiia-pro-rezultaty-derzhavnoi-prohramy-dostupni-kredyty-5-7-9/>
12. Робота українських банків за 10 місяців воєнного року. URL: <https://dia.dp.gov.ua/robova-ukra%D1%97nskix-bankiv-za-10-misyaciv-voyennogo-roku/>

REFERENCES

- Danylenko, A. I. "Osoblyvosti investytsiinoi polityky v realnomu sektori ekonomiky Ukrainy" [Specifics of Investment Policy in the Ukrainian Real Sector]. *Finansy Ukrainy*, no. 4 (2021): 24-47. DOI: <https://doi.org/10.33763/fnukr2021.04.024>
- Danylyshyn, B., and Stepaniuk, Ye. "Neobkhidni kroky dlia rozvytku ekonomiky ta bankivskoho sektoru Ukrainy v period koronakryzy ta pislia yii zavershennia" [Necessary Steps for the Development of Ukraine's Economy and Banking Sector During and After the Coronavirus Crisis]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 1 (2021): 40-53. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2021.01.040>
- Heleveria, Ye. M., and Serhienko, Yu. I. "Investytsiina pryvablyvist rehioniv yak osnova staloho rozvytku krainy" [The Investment Attractiveness of Regions as the Basis of the Country's Sustainable Development]. *Biznes Inform*, no. 4 (2020): 111-117. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-4-111-117>
- "Informatsiia pro rezultaty derzhavnoi prohramy «Dostupni kredyty 5-7-9»" [Information on the Results of the State Program "Affordable Loans 5-7-9"]. *Fond rozvytku pidpriemnytstva*. <https://bdf.gov.ua/publicna-informatsiia-informatsiia-pro-rezultaty-derzhavnoi-prohramy-dostupni-kredyty-5-7-9/>
- Kizyma, T. O. "Povedinkovi finansy yak novyi napriam doslidzhen suchasnoi finansovoi nauky" [Behavioral

Finance as a New Direction of Research of Modern Financial Science]. *Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu*, vol. 2, no. 9 (2013): 175-179.

Liubich, O. O., Drobiazko, A. O., and Borshchuk, O. S. "Derzhavni banky Ukrainy yak faktor zabezpechennia stabilnosti hroshovoho obihu v umovakh voiennoho stanu" [State Banks of Ukraine as a Factor for Ensuring Monetary Circulation Stability Under Martial Law]. *Finansy Ukrainy*, no. 1 (2023): 65-84.
DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2023.01.065>

"Robota ukraïnskikh bankiv za 10 misiatsiv voiennoho roku" [Work of Ukrainian Banks for 10 Months of the War Year]. <https://dia.dp.gov.ua/robo-ta-ukra%D1%97niskix-bankiv-za-10-misyaciv-voyennogo-roku/>

Storonianska, I. Z., and Benovska, L. Ya. "Kredytno-investytsiini chynnyky ekonomichnoho zrostantia rehioniv Ukrainy v umovakh finansovo-ekonomichnoi turbulentsnosti" [Credit and Investment Factors of Economic Growth of Regions of Ukraine in Conditions of Financial and Economic Turbulence]. *Finansy Ukrainy*, no. 8 (2021): 81-99.
DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2021.08.081>

Storonianska, I. Z., and Benovska, L. Ya. "Prostorovi asymetrii ekonomichnoho rozvytku v umovakh adminis-

tratyvno-finansovoi detsentralizatsii" [Spatial Asymmetries of Economic Development in Conditions of Administrative and Financial Decentralization]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 2 (2018): 50-64.
DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2018.02.050>

"Terytorialnyi rozvytok ta rehionalna polityka v Ukraini : naukova dopovid" [Territorial Development and Regional Policy in Ukraine: Scientific Report]. DU «Instytut rehionalnykh doslidzhen im. M. I. Dolishnyoho NAN Ukrainy». Lviv, 2015. http://ird.gov.ua/publications/meIrd2015_nd02.pdf

Vozniak, H. V., and Benovska, L. Ya. "Obgruntuvannia povedinkovykh zakonimirostei pryiniattia rishen subiektamy finansovo-ekonomichnykh vidnosyn na rehionalnomu rivni" [Substantiation of Behavioral Patterns of Decision-Making by Financial and Economic Entities at the Regional Level]. *Rehionalna ekonomika*, no. 1 (2021): 72-80.
DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2021-1-8>

Yelnikova, Yu. V. "Reitynhuvannia rehioniv Ukrainy za rivnem pryvabyvosti dlia vidpovidalnykh investytsii" [Ranking of the Ukraine Regions by the Level of Responsible Investments Attractiveness]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 17 (2020): 63-68.
DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2020.17-18.63>

УДК 332.1

JEL: O18; R11; R13; R58

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-5-59-66>

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИЗНАЧЕННЯ СИСТЕМИ ЦІЛЕЙ ТА ОЦІНКИ РІВНЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

©2023 СТЕПАНОВА О. В., СТЕПАНОВА Н. С.

УДК 332.1

JEL: O18; R11; R13; R58

Степанова О. В., Степанова Н. С. Методичний підхід до визначення системи цілей та оцінки рівня сталого розвитку регіонів

Актуальність статті полягає в необхідності проведення дослідження з удосконалення науково-методичного забезпечення сталого розвитку, оскільки сталий розвиток вважають найперспективнішою ідеологією XXI століття та об'єктивною необхідністю подальшого розвитку суспільства. Мета статті полягає в розробці науково-методичних рекомендацій для визначення системи цілей стратегії сталого розвитку регіонів та оцінки його рівня шляхом використання теорії графів і теорії корисності. Для досягнення поставленої мети вирішені такі завдання: проведено аналіз теоретичних засад сталого розвитку; визначено глобальну (головну) ціль та підцілі сталого розвитку регіонів; визначено фактори впливу та критерії – показники сталого розвитку регіонів; побудовано дерево цілей (граф) сталого розвитку регіонів; розроблено багатокритеріальну модель інтегральної оцінки розвитку регіонів на засадах програмно-цільового підходу, теорії графів і теорії корисності. Згідно з концепцією управління за цілями (Management by Objectives), а також цілей сталого розвитку суспільства на період до 2030 року й аналізу публікацій, визначено цілі сталого розвитку регіонів. Глобальна (головна) ціль розвитку регіонів сформульована як «Досягнення сталого розвитку регіону». Оцінку рівня розвитку регіонів слід проводити за трьома напрямками, а саме: економічним, соціальним та екологічним. Тоді підцілями глобальної цілі є: «досягнення сталого розвитку економіки регіону»; «досягнення сталого розвитку соціальної сфери регіону»; «підвищення рівня екологічної безпеки регіону». Дерево цілей сталого розвитку регіонів являє собою граф, вершинами (вузлами) якого є цілі, а ребра (дуги) – зв'язки між ними. Сформульовано систему критеріїв-показників, які характеризують досягнення поставлених цілей. Як критерій досягнення цілі пропонується використати багатокритеріальну функцію корисності. Аналіз показує, що для інтегральної оцінки сталого розвитку регіонів доцільно використати адитивну функцію корисності, яка дає кількісну оцінку рівня розвитку регіонів. Подальшого дослідження потребують методи виявлення впливу факторів на досягнення цілей, визначення альтернатив сталого розвитку регіонів, проблема поліпшення керованості сталим розвитком. Додатковий науково-практичний інтерес викликає поглиблене вивчення цілей, їх переваг і заміщення.

Ключові слова: сталий розвиток, цілі регіонального розвитку, дерево цілей, адитивна функція корисності, інтегральний показник.

Рис.: 1. Табл.: 1. Формул.: 5. Бібл.: 17.

Степанова Олена Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економічної кібернетики та управління економічною безпекою, Харківський національний університет радіоелектроніки (просп. Науки, 14, Харків, 61166, Україна)

E-mail: olena.stepanova@nure.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8579-6276>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/W-1185-2017>